

SPRAWOZDANIA

Anna Radziejewska*
Kraków

Sprawozdanie z IV Kongresu Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski Kraków, 19–22 października 2022

Abstract

The article presents reports from three sections organised as part of the 4th Congress of Foreign Researchers of Polish History, providing a forum for the exchange of experiences of researchers from different countries involved in the study of Polish history. The event took place in Cracow on 19–22 October 2022. First, a panel devoted to institutions supporting, promoting and disseminating research on Polish history and cultural heritage is described. This is followed by a brief description of the doctoral panel, the subject of which oscillated around the clash of cultures on the example of Polish emigration. The archival section is presented last, during which it was possible to see the prospects for the development of archival science and records management in the various countries (e.g. Estonia, the Netherlands).

Keywords: scientific conference, IV Congress of Foreign Researchers of Polish History, report

Słowa kluczowe: konferencja naukowa, IV Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski, sprawozdanie

W dniach 19–22 października 2022 roku odbył się w Krakowie IV Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski. To interesujące wydarzenie zostało zorganizowane przez krakowskich historyków zrzeszonych w Polskim Towarzystwie Historycznym we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Pedagogicznym, Muzeum Historii Polski, Muzeum Krakowa i Międzynarodowym Centrum Kultury.

Tradycja tych krakowskich spotkań wokół dziejów Polski sięga 2007 roku. Zorganizowano wówczas pierwszy kongres pod patronatem Prezydenta

---

* Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie; e-mail: anna.radziejewska@doktorant.up.krakow.pl;
ORCID: 0000-0002-6641-3233.

Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego¹. Zjazdy odbywają się co pięć lat. Ich głównym celem jest koordynacja międzynarodowych badań nad historią Polski i jej dziedzictwem kulturowym oraz umocnienie współpracy ośrodków naukowych podejmujących tego rodzaju działalność. Spotkania są okazją do omówienia bieżących problemów badawczych w historiografii Polski oraz jej perspektyw². Począwszy od drugiego kongresu, ogłaszany jest temat przewodni obrad³. W 2022 roku wydarzenie odbyło się pod hasłem „Spotkania kultur”.

Zakres tematyczny poszczególnych sesji był bardzo szeroki. Łącznie zorganizowano 34 sekcje oraz 2 panele dyskusyjne (Międzynarodowego Centrum Kultury oraz Muzeum Krakowa). Ponadto uczestnicy kongresu mogli posłuchać koncertu organowo-wokalnego w kościele Mariackim, a także wziąć udział w panelu prezentującym projekty Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Dodatkową atrakcją była możliwość nieodpłatnego zwiedzania dwóch oddziałów Muzeum Krakowa: Fabryki „Emalia” Oskara Schindlera oraz Rynku Podziemnego⁴.

W dniu 20 października uczestniczyłam w panelu poświęconym instytucjom wspierającym, promującym i upowszechniającym badania nad historią i dziedzictwem kulturowym Polski. Spotkanie prowadzone było przez prof. Annę Zapalec i dr. Mateusza Drozdowskiego. Jako pierwsza wystąpiła dr hab. Joanna Nalewajko-Kulikow, redaktor naczelna czasopisma „Acta Poloniae Historica” wydawanego przez Instytut Historii PAN. Prelegentka przedstawiła podstawowe cele czasopisma, jakimi są prezentacja badań i dorobku polskich historyków w szerokim przekroju (od średniowiecza po historię współczesną) oraz odbicie w polskiej literaturze naukowej najważniejszych nurtów historiografii światowej. Czasopismo publikuje również studia historyków zagranicznych zajmujących się Polską i regionem Europy Środkowo-Wschodniej. Podczas wystąpienia została także przedstawiona struktura numerów tego półrocznika. J. Nalewajko-Kulikow wyraźnie zaznaczyła na koniec, iż publikacja artykułu w „Acta Poloniae Historica” wiąże się z prestiżem wynikającym z bardzo wymagającego procesu recenzji. Drugie wystąpienie dotyczyło Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie. Obecny dyrektor tej instytucji, dr hab. Igor Kąkolewski, krótko

¹ Drugi kongres był dedykowany stuleciu Polskiego Towarzystwa Historycznego, natomiast na jego stronie internetowej nie wskazano oficjalnego patronatu. Kolejne dwie edycje organizowano pod patronatem honorowym marszałka Senatu RP (najpierw Stanisława Karczewskiego, a następnie Tomasz Grodzkiego) oraz Prezydenta Miasta Krakowa Jacka Majchrowskiego.

² *I Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, Muzeum Historii Polski, 2009, <https://muzhp.pl/pl/c/74/i-kongres-zagranicznych-badaczy-dziejow-polski> (dostęp: 29.10.2022); *II Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, Muzeum Historii Polski, 2012, <http://muzhp.pl/pl/c/894/ii-kongres-zagranicznych-badaczy-dziejow-polski> (dostęp: 29.10.2022); *III Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, <https://coph2017.syskonf.pl> (dostęp: 29.10.2022); *IV Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, <https://coph2022.pl> (dostęp: 29.10.2022).

³ Temat przewodni II Kongresu Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski brzmiał „Polska w Europie Środkowej”, natomiast III Kongres zorganizowano pod hasłem „Dawna Rzeczpospolita: historia – pamięć – dziedzictwo”.

⁴ *IV Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, <https://coph2022.pl> (dostęp: 29.10.2022).

przedstawił cele, zakres działań centrum oraz wskazał na możliwości współpracy, chociażby w postaci stażu lub praktyki. Zaprezentował również flagowe, zrealizowane przez Centrum Badań Historycznych projekty, m.in. opracowanie podręcznika historii powszechnej przeznaczonego dla niemieckich szkół podstawowych oraz podręcznika akademickiego *Jak nauczać historii Holocaustu?*. Podczas kolejnego wystąpienia Rafał Rogulski przedstawił historię powstania i działalność Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność, której dyrektorem jest od 2010 roku. Sieć powstała w 2005 roku z inicjatywy ministrów kultury Niemiec, Polski, Słowacji oraz Węgier. W 2014 roku do krajów zrzeszonych w sieci dołączyła Rumunia. Zadaniem tej organizacji jest badanie, dokumentowanie oraz upowszechnianie wiedzy na temat historii Europy XX wieku i sposobów jej upamiętniania, ze szczególnym uwzględnieniem okresu dyktatur i wojen. R. Rogulski podkreślił, iż główną jej misją jest upowszechnianie wiedzy historycznej oraz staranie, aby tworzony lub wspierany przez nią przekaz historyczny oparty był na najnowszych ustaleniach nauki. Prelegent podał przykład niemieckiego miniseriału *Nasze matki, nasi ojcowie*, który wywołał falę krytyki z powodu zakłamanego obrazu historii III Rzeszy oraz Polski, i podkreślił, że misją sieci jest zapobieganie takim błędnym interpretacjom przeszłości. Rogulski wskazał również na możliwość nawiązania współpracy z siecią poprzez program Erasmus +. W dalszej części panelu prof. Włodzimierz Bolecki przedstawił historię oraz zasady funkcjonowania Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, której jest wiceprezesem od 2006 roku. Podkreślił, iż instytucja ta realizuje swoje cele statutowe poprzez wspieranie wybitnych naukowców i zespołów badawczych oraz wspomaganie innowacyjnych projektów. Wsparcie to przejawia się głównie w postaci przekazywania środków finansowych na badania. Profesor Bogucki przedstawił najważniejsze konkursy odnoszące się do nauk humanistycznych (np. „Monografie FNP”), zwracając szczególną uwagę na prestiż, z jakim wiąże się wygrana w nich. Kolejne wystąpienie dotyczyło organizacji GFPS-Polska Stowarzyszenie Naukowo-Kulturalne w Europie Środkowej i Wschodniej, zajmującej się przede wszystkim wymianą studencką w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Maja Kiedrowska przedstawiła krótko historię i cele stowarzyszenia, podkreślając możliwość pośrednictwa tej instytucji w organizowaniu staży oraz stypendiów dla studentów i doktorantów z Polski, Czech, Ukrainy i Niemiec. Następnie dr Heidi Hein-Kircher przedstawiła działalność Instytutu Herdera do Badań Historycznych nad Europą Środkowo-Wschodnią. Jest ona kierowniczką działu Forum Naukowego tej instytucji. Najbardziej interesujące były dla mnie informacje o bogatej bibliotece dotyczącej Europy Środkowo-Wschodniej oraz o repozytorium „Copernico” oferującym otwarty i bezpłatny dostęp do zbiorów. Prelegentka wspomniała również o możliwości odbycia trzymiesięcznego stażu oraz często organizowanych szkołach letnich, na które zapraszała zainteresowane osoby. Kolejne wystąpienie dotyczyło Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce. Ewa Babiarz szczegółowo przedstawiła historię tej instytucji oraz scharakteryzowała zasoby archiwalne będące w jej posiadaniu. Z pewnością przekazane przez nią informacje dla wielu stały się zachętą do skorzystania z przechowywanych tam materiałów archiwalnych. Jako ostatni został

przedstawiony Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie. Wicedyrektor instytutu, Ruth Leiserowitz, zaprezentowała krótki film z 2022 roku promujący tę instytucję, a następnie uzupełniła informacje na temat historii i form działalności instytutu. Po dyskusji przeprowadzonej na koniec panelu można przypuszczać, iż kilka z wymienionych wyżej instytucji postanowiło nawiązać ze sobą współpracę, co pokazuje korzyści z organizowania tego rodzaju spotkań.

W dniu 20 października również wzięłam udział w sesji popołudniowej. Swoją panel mieli wówczas doktoranci, dlatego też postanowiłam zobaczyć, jakie badania są obecnie w kręgu zainteresowania młodych naukowców. Tematem przewodnim było zderzenie kultur na przykładzie polskiej emigracji. W mojej ocenie wystąpienia doktorantów prezentowały bardzo niski poziom merytoryczny. Referaty nie były do końca związane z proponowaną tematyką, nie przystawały również do programu kongresu. Zdarzało się, że prelegenci wychodzili z sali konferencyjnej zaraz po wygłoszeniu własnego referatu, nie czekając na dyskusję. Prezentacje były przygotowane niestarannie (np. przy wykresach brakowało legendy lub nie wskazywano na źródła informacji). W niektórych przypadkach trudno było jednoznacznie określić problem badawczy podejmowany przez danego doktoranta. Biorąc pod uwagę opisane powyżej okoliczności, trudno się dziwić, że do końca sesji w sali pozostały jedynie trzy osoby niebędące prelegentami.

W mojej ocenie najbardziej interesujący był trzeci dzień kongresu. Uczestniczyłam w panelu archiwalnym prowadzonym przez dr Dorotę Drzewiecką i prof. Władysława Stępniaaka. Motywem przewodnim tego spotkania było zagadnienie archiwum jako fenomenu kulturowego, co odzwierciedla panujący obecnie w prowadzonych badaniach z zakresu archiwistyki zwrot kulturowy i antropologiczny. Jako pierwszy wystąpił prof. Eric Ketelaar, który w latach 1989–1997 był generalnym archiwistą państwowym Holandii. Omówił on współczesne problemy archiwistyki i podkreślił rolę archiwów w procesie budowania tożsamości narodowej i kultury. Z kolei dr Iryna Matiasz poruszyła temat ukraińskich archiwów dyplomatycznych, posiadających bogate zasoby materiałów archiwalnych wytworzonych przez władze II RP. Szczególnie interesujący wykład wygłosił naczelny dyrektor archiwów w Estonii, Priit Pirsko, który przedstawił nowoczesne rozwiązania stosowane w estońskich archiwach (głównie związane z szeroko rozumianą cyfryzacją) oraz sposoby rozpowszechniania wiedzy o archiwach w społeczeństwie. Dla wielu uczestników spotkania dużym zaskoczeniem była wzmianka prelegenta o próbach wykorzystania sztucznej inteligencji w zarządzaniu dokumentacją. Rozwiązania stosowane w Estonii z pewnością mogłyby zostać zaimplementowane w systemie polskiej sieci archiwalnej, lecz wymagałoby to znacznych środków finansowych i zaangażowania ze strony władz państwowych. Ciekawe spostrzeżenia przedstawiła dr Trudy Huskamp Peterson, która pełniła wiele znaczących funkcji w światowej archiwistyce (m.in. była prezesem Stowarzyszenia Archiwistów Stanów Zjednoczonych oraz pełniła funkcję dyrektora ds. archiwów i zarządzania aktami Organizacji Narodów Zjednoczonych). Jej rozważania oscyływały wokół kwestii udostępniania akt i ochrony danych osobowych oraz problemów, z jakimi w tym zakresie musi się zmagać archiwista. Ostatnie wystąpienie należało do Dietera

Schlenkera, który jest dyrektorem archiwum historycznego Unii Europejskiej. Opisał on rolę archiwum w procesie europejskiej integracji i scharakteryzował pracę międzynarodowego archiwisty.

Reasumując, udział w IV Kongresie Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski utwierdził mnie w przekonaniu, że organizacja tego rodzaju wydarzeń jest rzeczą pożądaną i konieczną. Z uczestnictwa w tych spotkaniach wynika wiele korzyści, m.in. można poszerzyć własne horyzonty badawcze i wzbogacić wiedzę, a także poznać wiele interesujących osób ze świata nauki. Bycie świadkiem wymiany poglądów wybitnych światowych działaczy naukowych jest cennym przeżyciem, szczególnie dla studentów i doktorantów. Tego rodzaju wydarzenia rozbudzają w młodych naukowcach chęć rozwoju i czynnego udziału w życiu naukowym, a doświadczenia zdobyte w ich trakcie są niepowtarzalne. Dla wykwalifikowanych badaczy jest to wyjątkowa okazja do konfrontacji polskiej perspektywy patrzenia na historię narodową z postrzeganiem naszych dziejów przez zagranicznych uczonych. Ponadto poszczególne edycje kongresu stanowią okazję do integracji przedstawicieli różnych nauk, gdyż ich uczestnikami są często reprezentanci nie tylko historycznych dyscyplin, np. antropolodzy, socjologodzy, językoznawcy oraz kulturoznawcy. Spotkania organizowane w ramach kongresu są zatem również impulsem do prowadzenia badań interdyscyplinarnych i ogólnego rozwoju humanistyki.

Bibliografia

- I Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, Muzeum Historii Polski, 2009, <https://muzhp.pl/pl/c/74/i-kongres-zagranicznych-badaczy-dziejow-polski> (dostęp: 29.10.2022).
- II Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, Muzeum Historii Polski, 2012, <http://muzhp.pl/pl/c/894/ii-kongres-zagranicznych-badaczy-dziejow-polski> (dostęp: 29.10.2022).
- III Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, <https://coph2017.syskonf.pl> (dostęp 29.10.2022)
- IV Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski*, <https://coph2022.pl> (dostęp: 29.10.2022).